

EVALUATIERAPPORT BRANDVEILIGHEIDVOORLICHTING VOOR LEERLINGEN IN GROEP 4

Colofon

Titel rapport : Evaluatierapport Brandveiligheidsvoorlichting voor leerlingen in groep 4
Versie : 1.00
Opdrachtgevers : J. Weijermans, Sectorcommandant (Brandweer Gooi en Vechtstreek)
Mr. J.M.G. van Galen, Hoofd Risicobeheersing (Brandweer Flevoland)
Auteur : J.F. van den Brakel (Afstudeerder Integrale Veiligheidskunde)

Laren, november 2012

©2012, Brandweer Flevoland & Brandweer Gooi en Vechtstreek

Niets uit dit rapport mag worden verveelvoudigd en/ of openbaar worden gemaakt, op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van genoemde brandweerorganisaties.

Samenvatting

De brandweer is met de Brandweer over Morgen een nieuw tijdperk ingegaan. Met de visie van de Brandweer over Morgen ontstaat er meer balans in de veiligheidsketen. Naast de bestrijding van branden (repressie) komt er nu meer aandacht te liggen bij preventie.

Door steeds meer gestructureerd en proactief aandacht te besteden aan brandpreventie en mensen bewust te maken van brandgevaar wordt het risico op brand gereduceerd.

Teneinde een goed inzicht te krijgen in de bestaande risicogroepen binnen de regio's Flevoland en Gooi en Vechtstreek heeft er in 2011 een onderzoek plaatsgevonden door het bedrijf Experian. Mede op basis van concrete woningbrandgegevens in de afgelopen jaren, zijn hieruit een aantal concrete risicogroepen voortgekomen. Een belangrijke gezamenlijke risicogroep zijn de gezinnen met kinderen tot 12 jaar. Deze uitkomst impliceert overigens niet dat deze kinderen de veroorzaker zouden zijn van deze branden maar wel dat gezinnen met kinderen tot 12 jaar in onze regio's significant vaker betrokken zijn bij branden.

Teneinde deze doelgroep te bereiken, zijn de brandweerorganisaties Gooi en Vechtstreek en Flevoland voornemens om op een gestructureerde wijze voorlichting te gaan geven op de basisscholen. Er wordt momenteel al wel voorlichting gegeven op de scholen, maar deze voorlichtingen zijn vaak:

- Reactief (bijvoorbeeld op verzoek van een school)
- Divers qua inhoud (afhankelijk van kennis en ervaring voorlichter)
- Niet herhalend van karakter

Alvorens van start te gaan met een gestructureerd basisschool programma wilden de regio's eerst inzicht krijgen in het effect van brandveiligheidsvoorlichting op het kennisniveau van kinderen. Op basis van deze vraag zijn de beide regio's in 2011 een project getiteld "Brandveiligheidsvoorlichting voor leerlingen in groep 4" gestart. Dit met als doel om de effecten te meten van brandveiligheidsvoorlichting bij kinderen in een aantal groepen 4. De leerlingen in groep 4 zijn 7 à 8 jaar oud. Dit evaluatierapport beschrijft de resultaten van dit project.

Literatuuronderzoek wijst uit dat het goed is om vanaf groep 4 met het geven van voorlichting te beginnen.

Als het kind circa 7 jaar oud is, bevindt het zich in de zogenaamde "scharnierleeftijd".

Rond de leeftijd van 7 jaar ontwikkelt het geheugen zich en het kind leert metacognitie gebruiken om zich dingen te herinneren. Daarnaast neemt de geheugencapaciteit toe doordat kinderen strategieën gaan ontwikkelen om dingen te onthouden. De "scharnierleeftijd" is het scharnierpunt waar de hersenen verbanden kunnen leggen en inzicht kunnen krijgen in belangrijke begrippen.

Aan het meetproject hebben 9 basisscholen deelgenomen, waarbij per school één of meerdere groepen 4 waren betrokken. Er werd gewerkt met meetgroepen (die voorlichting kregen) en schaduwgroepen (die geen voorlichting kregen).

Tijdens het onderzoek is op drie momenten het kennisniveau op het gebied van brandveiligheid bepaald in zowel de meet- als de schaduwgroepen per school:

- Voor de voorlichting (meetmoment 1: de nulmeting)
- Kort na de voorlichting (meetmoment 2)
- Tussen 2 en maanden na de voorlichting (meetmoment 3)

Uit het onderzoek blijkt dat leerlingen in groep 4 een effectieve doelgroep zijn om voorlichting aan te geven. Het gemiddelde lange termijn kennisniveau (meting 3) steeg met ca. 11 %.

Daarnaast is met het onderzoek aangetoond dat door het geven van voorlichting aan kinderen ook de directe omgeving van het kind wordt bereikt.

Een groot aantal ouders/verzorgers hebben hiertoe een vragenlijst ingevuld.

Uit de 138 ingevulde vragenlijsten kan de conclusie worden getrokken dat 94% van de respondenten het met zijn/haar kind naar aanleiding van de voorlichting over brandveiligheid heeft gehad.

Naast de feitelijke effectmeting, diende het voorlichtingstraject voor beide regio's tevens als een train-de-trainer traject. Bij elke door Cor Kraaijenhagen (Brandweerman Cor) gegeven voorlichting zijn 1 of 2 potentiële voorlichters aanwezig geweest. Dit heeft een groep van twintig potentiële voorlichters opgeleverd waar de brandweerregio's straks zelf mee verder kunnen gaan.

Alle resultaten in ogenschouw nemende, kan de conclusie worden getrokken dat het project "Brandveiligheidsvoorlichting voor leerlingen in groep 4" een succes is geweest.

Het project heeft immers bewezen dat:

- ✓ brandveiligheidsvoorlichting een positief effect heeft op het lange termijn kennisniveau van de kinderen in de groepen 4 (ca. 11% toename)
- ✓ met het geven van voorlichting ook de directe omgeving van de kinderen wordt bereikt (de doelgroep gezinnen met kinderen tot 12 jaar)

Daarnaast heeft het project inzicht gebracht in de ontwikkelingspsychologie van de doelgroep (kinderen van 7 à 8 jaar).

Op basis van deze resultaten kan de conclusie worden getrokken dat het voor de brandweerorganisaties meerwaarde heeft om op een gestructureerde wijze brandveiligheidsvoorlichting te geven op de basisscholen.

Inhoudsopgave

Colofon.....	2
Samenvatting	3
Inhoudsopgave.....	5
1 Algemeen	7
1.1 Leeswijzer.....	7
1.2 Samenvatting beleidsplan 'Brandveiligheidvoorlichting aan leerlingen in groep 4'	8
2 Interventie ontwikkelen en uitvoeren (Do)	10
2.1 Uitwerking Strategie	10
2.2 De uitvoering van de voormeting	10
2.3 De interventie	11
2.3.1 Leerlingen in groep 4	11
2.3.2 Docenten van de leerlingen in groep 4.....	12
2.3.3 Ouders van de leerlingen in groep 4.....	12
2.3.4 De uitvoering van de voorlichtingen.....	12
2.3.4.1 Opbouw van de voorlichting.....	13
2.3.4.2 Inhoud van de voorlichting	14
2.3.5 Het opnemen van een van de voorlichting op DVD.....	14
2.3.6 Het train de trainertraject.....	15
3 Effectmeting (Check).....	16
3.1 Gemeten resultaten.....	16
3.2 Bevindingen betrokkenen.....	17
3.2.1 Docenten.....	17
3.2.2 Ouders.....	17
3.2.3 Train de trainertraject.....	18
3.2.4 DVD	18
3.3 Gemeten effecten	19
3.3.1 Leerlingen in gemengde klassen.....	19
3.3.2 Ouders/ verzorgers	19
4 Evalueren en aanpassen (Act).....	20
4.1 Conclusies	20
4.1.1 Doelgroep.....	20

4.1.2 Leerlingen in de schaduwgroepen	20
4.1.3 Validiteit	21
4.2 Aanbevelingen	22
Bibliografie	23
Bijlagen.....	24

1 Algemeen

Dit evaluatierapport is een analyse van de resultaten van het project, dat beschreven is in het beleidsplan 'Brandveiligheidsvoorlichting aan leerlingen in groep 4'. De samenvatting van dit beleidsplan kunt u lezen in paragraaf 1.2. Tevens wordt in dit hoofdstuk de opbouw van het rapport behandeld in de vorm van een leeswijzer.

1.1 Leeswijzer

Dit projectplan is opgebouwd conform de projectstructuur in de NVBR handreiking "Brandveilig leven in de praktijk: Hoe zet ik een project op?". Deze structuur is opgesteld conform de Deming cirkel; een regelkring waarin permanent bewaakt wordt of het beoogde resultaat ook daadwerkelijk bereikt wordt.

De cirkel bestaat uit de volgende stappen:

- Plan : Plannen (maak een plan met de resultaten die je wilt bereiken)
- Do : Interventie ontwikkelen en uitvoeren (voer het plan uit)
- Check : Effect meten (vergelijk de resultaten met wat je had willen bereiken)
- Act : Evalueren en aanpassen
(bij afwijking: neem maatregelen/ stuur bij om de resultaten alsnog te bereiken)

In het projectplan 'Brandveiligheidsvoorlichting voor leerlingen in groep 4' (Haas, 2011) zijn de fases *Plan* (geheel) en *Do* (gedeeltelijk) al beschreven. De fase *Plan* is niet opnieuw opgenomen in dit evaluatieverslag en kan geraadpleegd worden in het projectplan.

In dit evaluatieverslag zal de rest van de fasen beschreven worden. Het gaat hierbij om hoe de verdere interventie is ontwikkeld en uitgevoerd (*Do*), een beschrijving van de concrete effectmeting (*Check*) en de evaluatie & aanbevelingen van het project (*Act*).

Plannen (<i>Plan</i>)	Doelstelling Doelgroep Beoogde resultaten Meten resultaten Voorgestelde strategie Inventarisatie van bestaande activiteiten/materialen	} Projectplan
Interventie ontwikkelen en uitvoeren (<i>Do</i>)	Uitwerking strategie Voormeting Interventie: organiseren en uitvoering strategie	
Effectmeting (<i>Check</i>)	Meten van realisatie van de beoogde resultaten Inventarisatie mening van betrokkenen Beschrijving resultaten en effecten	} Evaluatie verslag
Evaluatie en aanpassing (<i>Act</i>)	Interpretatie informatie Besluitvorming en voorgestelde verdere procesgang	

Figuur 1 Opbouw projectplan/ evaluatie

1.2 Samenvatting beleidsplan

'Brandveiligheidvoorlichting aan leerlingen in groep 4'

Brandveilig leven wordt binnen de “Brandweer over morgen”, daar waar Brandweer Nederland tot 2040 als organisatie naar toe wil, als een speerpunt beschouwd. Brandveilig leven omvat de activiteiten die tot doel hebben de fysieke en sociale veiligheid van verschillende doelgroepen in hun eigen leefomgeving te verbeteren. Dit gebeurt om het veiligheidsbewustzijn, en de rol in het organiseren van de (eigen) veiligheid en zelfredzaamheid te vergroten (NVBR, 2010).

Teneinde een goed inzicht te krijgen in de concrete risicogroepen in zowel Flevoland alsook Gooi en Vechtstreek, heeft er in beide regio's een risicogroepen onderzoek door het bedrijf Experian plaatsgevonden. Basis voor dit onderzoek waren de woningbrandgegevens van de afgelopen 3 tot 4 jaren. Uit de onderzoeksresultaten blijkt dat beide regio's qua risicogroepen behoorlijk van elkaar afwijken. Dit met uitzondering van één gezamenlijke risicogroep: de gezinnen met kinderen tot 12 jaar. Deze uitkomst impliceert niet dat deze kinderen de veroorzaker zouden zijn van deze branden, maar wel dat gezinnen met kinderen tot 12 jaar in de regio's Flevoland en Gooi en Vechtstreek significant vaker betrokken zijn bij woningbranden.

Kinderen tot 12 jaar kunnen via de basisscholen worden bereikt. Kinderen zijn nog zeer bevattelijk voor andere waarden en normen. Zij zijn over het algemeen geïnteresseerd in de brandweer, staan er voor open om van alles te leren en pikken nieuwe informatie snel op. Daarnaast staan zij nog aan het begin van hun leven en nemen zij het fundament dat zij in hun kinderjaren opbouwen mee in de rest van hun leven. In zowel woon-, werk-, als recreatiesituatie. Wanneer kinderen een andere visie ontwikkelen op hun eigen verantwoordelijkheid, zal dat tevens de basis zijn voor hetgeen zij aan hun kinderen overbrengen. Daarnaast kunnen via de kinderen waarschijnlijk de ouders/ verzorgers (en/of directe omgeving) bereikt worden.

Mede hierom heeft ook de NVBR schoolgaande kinderen als een belangrijke doelgroep geïdentificeerd.

Een aantal regio's hebben reeds gestructureerde lesprogramma's voor basisscholen ontwikkeld (bijv. Haaglanden en Drenthe). Brandveiligheidvoorlichting voor een groep met jonge kinderen vindt tot op heden nog maar sporadisch plaats in de regio's Flevoland en Gooi en Vechtstreek. Het pilot projectplan getiteld “Brandveiligheidvoorlichting voor leerlingen in groep 4” heeft als doelstelling het effect van brandveiligheidvoorlichting binnen een aantal groepen 4 te meten. Dit als opmaat naar een goed gefundeerd en gestructureerd basisschoolprogramma in beide regio's (programma: Basisschool en brandweer).

Het projectplan beschrijft de wijze waarop het (inmiddels voltooide) onderzoek plaats zal vinden:

“De concrete metingen zullen op uniforme wijze middels vragenlijsten plaatsvinden op ten minste 4 basisscholen in Gooi en Vechtstreek en 5 basisscholen in Flevoland. Hierbij zal een zo groot mogelijke diversiteit aan basisschooltypen worden nagestreefd. Uitgangspunt is dat alle geselecteerde scholen over ten minste 2 groepen 4 beschikken: de ene groep krijgt een voorlichting, de andere groep niet. Mocht het in de praktijk niet haalbaar blijken om voldoende scholen te vinden die voldoen aan dit profiel dan zal er ook met scholen met slechts 1 groep 4 worden gewerkt.

De brandveiligheidskennis in beide groepen zal voorafgaand aan de voorlichting, direct na afloop ervan, als ook na ca. 2 maanden worden getoetst. De voorlichtingen zullen worden gegeven door Cor Kraaijenhagen, ook wel Brandweerman Cor genoemd (brandweer Utrecht). Cor heeft jarenlang ervaring met het geven van voorlichtingen aan kinderen en zijn lesprogramma “Brandmeester” ten behoeve van basisscholen alsook de BSO (buitenschoolse opvang) wordt als zeer succesvol beschouwd.

Naast de concrete metingen van de brandveiligheidskennis bij de genoemde leerlingen, biedt dit voorlichtingprogramma tevens de gelegenheid om collega’s te identificeren die in de toekomst voorlichtingen op basisscholen kunnen gaan geven.”

2 Interventie ontwikkelen en uitvoeren (Do)

In dit hoofdstuk wordt de uitwerking van de strategie, de uitvoering van de voormeting en de interventie zelf beschreven.

2.1 Uitwerking Strategie

De uitwerking van de strategie in het beleidsplan is enigszins aangepast aan de acties die tijdens het project zijn ondernomen. Zo zijn er vragenlijsten voor zowel de docenten, als voor de ouders/ verzorgers gedurende het project toegevoegd. Dit om uit deze gegevens extra informatie te kunnen halen over de resultaten van het project.

Zie voor de aangepaste uitwerking van de strategie ook bijlage 1 van dit document. Hierin zijn alle stappen benoemd.

2.2 De uitvoering van de voormeting

Er is bij de uitwerking van de strategie besloten dat er een voormeting (de nulmeting) werd afgenomen bij zowel de meetgroep als de schaduwgroep. Op deze manier kon er gekeken worden naar het verschil in kennisniveau van de leerlingen van groep 4 gedurende het project. De nulmeting gaf het basiskennisniveau van de kinderen weer, alvorens zij al dan niet een voorlichting kregen en/ of al vragenlijsten hadden ingevuld.

De nulmeting is uitgevoerd door middel van de vragenlijst in bijlage 2. Bij de vervolgmetingen (meetmoment 2 en 3) was er sprake van dezelfde vragen en antwoorden, alleen is de volgorde van zowel de vragen alsook de mogelijke antwoorden aangepast.

Er waren dus 3 inhoudelijk gelijke, doch optisch verschillende vragenlijsten die door de leerlingen moesten worden ingevuld. De vragenlijsten sloten aan bij de in de voorlichting besproken thema's rondom brandveiligheid: het herkennen, voorkomen en/of beperken van brandgevaarlijke situaties. De vragenlijsten zijn, voorafgaand aan de start van het project, door externe deskundigen (het onderzoeksbureau Tabula Rasa en onderwijskundigen) bekeken, om ervoor te zorgen dat de vragen duidelijk zouden zijn voor de kinderen.

2.3 De interventie

In deze paragraaf wordt beschreven hoe de interventie is georganiseerd en hoe deze is uitgevoerd. De interventie is opgesplitst in de verschillende kopjes die in de strategie ook benoemd zijn:

De leerlingen (doelgroep), de docenten, de ouders, de voorlichting, de DVD en het train de trainertraject.

2.3.1 Leerlingen in groep 4

De motivatie om de voorlichting bij groepen 4 plaats te laten vinden is de scharnierleeftijd waarin een kind zich bevindt op een leeftijd van 7 jaar¹. Rond de leeftijd van 7 jaar ontwikkelt ook het geheugen zich, het kind leert metacognitie gebruiken om zich dingen te herinneren. De geheugencapaciteit neemt toe doordat kinderen strategieën gaan ontwikkelen om dingen te onthouden. De scharnierleeftijd is het scharnierpunt waar de hersenen verbanden kunnen leggen en inzicht kunnen krijgen in belangrijke begrippen.

Er zijn diverse scholen benaderd door de brandweerorganisaties Gooi en Vechtstreek en Flevoland om deel te nemen aan het project. Er is uiteindelijk op 9 basisscholen begonnen met de uitvoering van de strategie.

Aan de hand van de gemaakte strategie met voorlichting- en meetmomenten zijn er afspraken gemaakt met de scholen en Brandweerman Cor (de voorlichter). Per school is voorafgaand aan de voorlichting het eerste meetmoment (de nulmeting) afgenomen bij zowel de meet- als de schaduwgroep. Vervolgens heeft bij de meetgroep de interventie plaatsgevonden (de voorlichting gegeven door brandweerman Cor).

Op korte termijn na de interventie is in zowel de meet- als de schaduwgroep het 2^e meetmoment afgenomen. Dit om inzichtelijk te krijgen wat de gevolgen waren van het houden van de interventie bij de meetgroep en om te verifiëren of er tussentijds veranderingen waren opgetreden in het kennisniveau van de kinderen in de schaduwgroep.

Minstens twee maanden na de interventie werd het 3e meetmoment afgenomen bij de meet- en de schaduwgroep. Hierdoor werden de lange termijn resultaten inzichtelijk gemaakt.

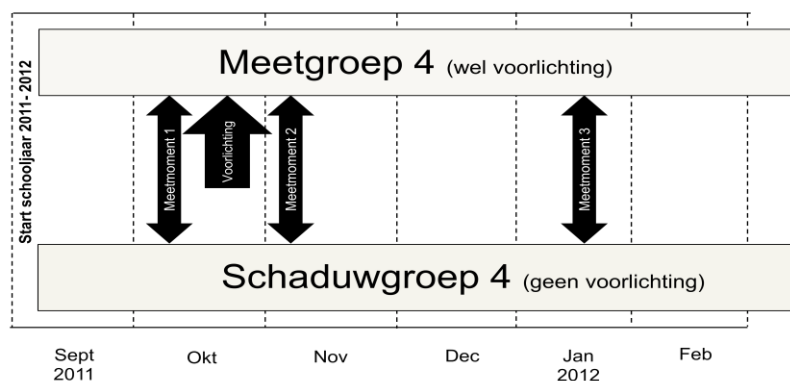
¹ Literatuuronderzoek:

Delfos, M. F. (1999) Ontwikkeling in vogelvlucht, ontwikkeling van kinderen en adolescenten

Het tijdspad van de meetmomenten ziet er als volgt uit:

Basisschool met 2 groepen 4 (voorbeeld)

Figuur 2 Tijdspad meetmomenten

2.3.2 Docenten van de leerlingen in groep 4

Voor de docenten van zowel de meet- als de schaduwgroep was er bij elk meetmoment een vragenlijst beschikbaar die zij geacht werden om in te vullen. Deze vragenlijst maakte het mede inzichtelijk of het onderwerp brandveiligheid buiten de voorlichting besproken was en/of de vragenlijsten en de gegeven voorlichting aansloten bij de levensfase van het kind.

2.3.3 Ouders van de leerlingen in groep 4

De ouders/ verzorgers ontvingen (via hun kind) circa 2 weken na de voorlichting een laagdrempelige vragenlijst. Deze vragenlijst maakte inzichtelijk of de voorlichting ook thuis was besproken.

2.3.4 De uitvoering van de voorlichtingen

Alle voorlichtingen werden gegeven door brandweerman Cor Kraaijenhagen. Brandweerman Cor heeft veel ervaring met het geven van voorlichting aan kinderen (Veiligheidsregio Utrecht, 2010) en hij heeft een goed geconstrueerd verhaal.

Het was van belang dat de voorlichtingen van Brandweerman Cor, voor elke klas waaraan hij de voorlichting gaf, op eenzelfde manier uitgevoerd zouden worden.

2.3.4.1 Opbouw van de voorlichting

De voorlichting van brandweerman Cor is gebaseerd op een specifieke methode die van belang is bij de overdracht van de kennis en is gebaseerd op jarenlange ervaring.

Brandweerman Cor voldoet aan de vaardigheden van een voorlichter die gegeven worden door Brakenhoff & Homminga (1987).

- Hij is duidelijk naar de kinderen toe op hun eigen niveau;
- Hij varieert tussen de middelen die hij gebruikt voor de voorlichting en prikkelt daarbij meerdere zintuigen;
- Hij is zelf enthousiast in zijn verhaal;
- Hij vermijdt negatieve kritiek: dit betreft met name de manier waarop de leerlingen feedback krijgen op hun gedrag;
- Hij laat de kinderen hun eigen verhaal vertellen.
- Hij leert hoe kinderen veilig kunnen vluchten en hoe zij dit zelf kunnen doen en beoordelen;
- Hij geeft de kinderen een structuur in brandveiligheid door zijn verhaal en herhaalt af en toe onderwerpen die behandeld zijn door middel van het verhaal dat hij de kinderen laat vertellen aan zijn kleinzoon;
- Hij stelt de kinderen vragen over onderwerpen waar zij het net over gehad hebben;

Brandweerman Cor kwam elke voorlichting het leslokaal binnen met een grote hutkoffer. Hiermee werd de aandacht van de kinderen meteen getrokken en werden de kinderen nieuwsgierig gemaakt.

In deze koffer bevonden zich allemaal voorwerpen die met brandveiligheid te maken hadden. Bij elk voorwerp hoorde een verhaal dat aansloot op het doel van de voorlichting. De voorwerpen in de koffer van brandweerman Cor stimuleerden meerdere zintuigen; kinderen mochten voelen, ruiken, kijken en deelnemen aan de verhalen die bij de voorwerpen hoorden.

Brandweerman Cor sloot de voorlichting af met een foto van zijn kleinkind, waarbij aan de leerlingen gevraagd werd of zij zijn kleinzoon iets wilden vertellen over brandveiligheid. Hierin komt de herhaling van het geleerde naar voren; de kinderen doen daadwerkelijk iets met de net verworven kennis en vaardigheden.

Als beloning kregen de kinderen na afloop een Brandweerman Cor sleutelhanger mee. Dit is een vorm van 'intermittant reinforcement'², het kind wordt in de toekomst herinnerd aan de voorlichting die zij van brandweerman Cor in het verleden hebben gekregen.

² Kohnstamm, (2002), Kleine ontwikkelingspsychologie: Het jonge kind

2.3.4.2 Inhoud van de voorlichting

De volgende onderwerpen kwamen tijdens elke voorlichting aan bod:

- Rookmelder (hoe werkt deze?)
- Verbrande schoen (geur en beleving)
- Taken brandweer
- Branddriehoek (wat heb je nodig voor brand?)
- Brandwonden (Eerst water, de rest komt later)
- Niet hollen maar rollen (hoe te handelen wanneer je in brand staat)
- 1+ 1 = 2 (het telefoonnummer van de hulpdiensten)
- Vluchtplan (hoe kom je veilig je huis uit) en zichtbaarheid van je huisnummer
- De zus van brandweerman Cor; blijf bij je kooktoestellen.(opletten bij het koken, vlam in de pan)
- Een gedeeltelijk verbrande teddybeer (Niet spelen met vuur)
- Laag blijven bij rook (geblindeerd lopen, om te simuleren hoe moeilijk het is om je in een brandsituatie te oriënteren en te verplaatsen.)

Na de voorlichting kregen de kinderen naast de sleutelhanger een informatieboekje mee. Dit informatieboekje bevatte o.a. informatie voor de ouders/ verzorgers thuis.

2.3.5 Het opnemen van een van de voorlichting op DVD

Teneinde de wijze van voorlichting met toekomstige basisschoolvoorlichters te kunnen delen, is er een DVD gemaakt met hierop een voorlichting gegeven door Brandweerman Cor. Eén van de in het onderzoek betrokken scholen heeft hier enthousiast aan meegewerkt.

2.3.6 Het train de trainertraject

In het kader van het train de trainertraject zijn er bij elke voorlichting potentiële voorlichters uit zowel de regio Flevoland als Gooi en Vechtstreek mee geweest zodat zij een beeld konden krijgen van de voorlichting zoals Brandweerman Cor hem gaf. Daarnaast kan de eerder genoemde DVD in de toekomst ook nog voor instructie aan toekomstige voorlichters worden gebruikt.

In het boek *Ontwikkelingspsychologie voor het onderwijs* (Brakenhoff & Homminga, 1987) worden aanbevelingen gegeven over de vaardigheden die een goede leerkracht (of voorlichter) moet bezitten. Daarbij wordt door de auteurs opgemerkt dat de meeste docenten door middel van goede en slechte ervaringen een goed onderwijsgedrag ontwikkelen. Naar aanleiding van een onderzoek komen zij tot de volgende aanbevelingen, waaraan een goede voorlichter zou moeten voldoen:

- Duidelijkheid: de leerkracht doet duidelijke en begrijpelijke afspraken, aangepast aan het begripsniveau van zijn leerlingen;
- Variatie: de leerkracht beperkt zich niet tot het gebruik van één methode of middel; er komen afwisselende activiteiten voor; luisteren en praten, luisteren en doen, zitten en bewegen;
- Enthousiasme: uitgedrukt door ritme, stembetuiging, articulatie, houding, gelaatsuitdrukking en gebaren;
- Taakoriënterend gedrag: dat de leerling ertoe brengt gegeven taken, opdrachten en oefeningen uit te voeren;
- Vermijden van negatieve kritiek: dit betreft met name de manier waarop de leerlingen feedback krijgen op hun gedrag;
- Non-directief gedrag: vooral het ingaan op zelf aangedragen ideeën van leerlingen en het accepteren van hun gevoelens;
- Aanleren en gebruiken van criteria om prestaties te beoordelen;
- Het geven van structuur: onder meer door richting te geven aan het denkproces, de discussie samen te vatten, juiste aanwijzingen te geven en bepaalde leerinhouden te beklemtonen;
- Het variëren van het cognitief niveau van vragen, bijvoorbeeld door gesloten reproductievragen af te wisselen met open denkvragen.

(Brakenhoff & Homminga, 1987, p. 184)

Deze eigenschappen kunnen worden meegenomen in de selectie van toekomstige voorlichters.

3 Effectmeting (Check)

In dit hoofdstuk worden de bevindingen gepresenteerd van de diverse meetmomenten die zijn afgenomen bij de meet- en schaduwgroepen. Daarnaast zullen de resultaten van de vragenlijsten aan ouders en docenten worden gepresenteerd.

3.1 Gemeten resultaten

Bij het onderzoek zijn ongeveer 190 leerlingen van groep 4 in zowel de meetgroepen als de schaduwgroepen betrokken geweest. Dit is een schatting omdat de eventuele afwezigheid van leerlingen bij een van de meetmomenten niet gecontroleerd is.

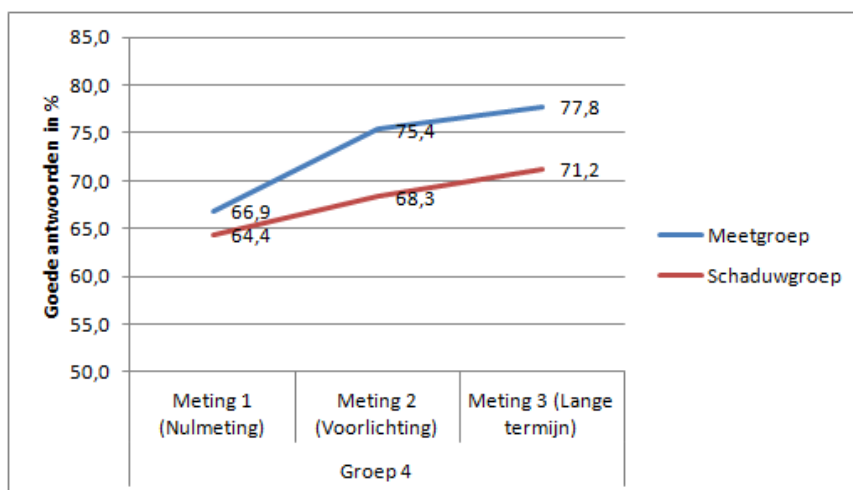
Voorbeeld: leerling A was niet bij meetmoment 1, maar wel bij de rest van de meetmomenten en leerling B heeft juist meetmoment 2 gemist. In totaal zijn er 1054 vragenlijsten ingevuld door leerlingen van groep 4 (meet- en schaduwgroepen).

Bij de nul meting van zowel de meetgroepen als de schaduwgroepen kwam naar voren dat het gemiddelde brandveiligheidskennisniveau van kinderen in groep 4 rond de 65% ligt. Het kennisniveau van de meetgroep lag gemiddeld rond de 66,9%. Het gemiddelde kennisniveau van de schaduwgroep lag op 64,4% bij de nulmeting.

Kort na de voorlichting is meetmoment 2 gehouden. Hier zien we bij de meetgroep een stijging van 8,5% in het brandveiligheidskennisniveau van de leerlingen. Bij de schaduwgroep zien we dat de deze leerlingen ook een stijging in het brandveiligheidskennisniveau vertonen. De stijging is kleiner, maar bedraagt alsnog 3,9%.

Na 2 maanden is bij de meet- en schaduwgroep opnieuw een meetmoment afgenomen. Het brandveiligheidskennisniveau is verder gestegen. We zien bij de meetgroep dat het kennisniveau sinds meetmoment 2 met 2,4% is gestegen. Bij de schaduwgroep zien we een stijging van 2,9% sinds het tweede meetmoment.

Als we de 0-meting vergelijken met het 3de meetmoment, dan zien we bij de meetgroep een totale stijging van het kennisniveau met 10,9% en bij de schaduwgroep zien we dat er een stijging plaatsgevonden heeft van 6,8%.

Figuur 3 Overzicht kennisniveau per meetmoment

3.2 Bevindingen betrokkenen

Om een totaal beeld te krijgen van de effecten van de voorlichting zijn er ook vragenlijsten ingevuld door ouders en docenten. Tevens wordt in deze paragraaf het train de trainertraject meegenomen.

3.2.1 Docenten

Tien docenten hebben één of meerdere volledig ingevulde vragenlijsten ingevuld. De meerderheid (8 docenten) weet waarom de kinderen brandveiligheidsvoorlichting kregen. Op de vraag wat zij van de vragenlijsten voor de kinderen vonden, was het antwoord dat de vragenlijsten een goed niveau weerspiegelden. De wijze waarop de kinderen de vragen moesten beantwoorden zou wel duidelijker mogen zijn. Tevens gaven de docenten aan dat de vragenlijst uitnodigend was voor de kinderen. In de vragenlijsten die de docenten na meetmoment 3 ingevuld hadden, werd gevraagd of zij in de afgelopen weken nog aandacht hadden besteed aan het onderwerp brandveiligheid. Het veel voorkomende antwoord hierbij was “nee”. Toch werd er ook door een enkele docent aangegeven dat het onderwerp wel ter sprake was gekomen. Door een ontruimingsoefening, een brandwond bij een kind of een aflevering van het TV- programma Klokhuis, waarbij Brandweerman Cor een voorlichting gaf.

De docenten gaven ook aan dat het proces rondom het meettraject veel belasting met zich had meegebracht. De voorlichting was niet belastend, maar de afname van de meetmomenten en de communicatie met de brandweerorganisaties had meer tijd in beslag genomen dan verwacht.

3.2.2 Ouders

Een groot aantal ouders/ verzorgers van leerlingen die een voorlichting hadden bijgewoond, hebben het verzoek gekregen om een vragenlijst in te vullen. De betreffende vragenlijst was laagdrempelig gehouden door middel van 3 open vragen.

Er zijn 138 ingevulde vragenlijsten van ouders terug gekomen. Uit de teruggezonden vragenlijsten bleek dat 131 kinderen met hun ouders nog dezelfde dag gesproken hadden over de voorlichting en brandveiligheid. Dit was een score van 94% van de totale respons.

13 ouders/ verzorgers (9% van de responsegroep) gaven aan dat hun kind niet uit zichzelf over de voorlichting begonnen was. Door het informatieboekje dat de kinderen hadden meekregen na de voorlichting was het onderwerp alsnog ter sprake gekomen. Eén van de ouders gaf aan dat haar kind ziek was geweest ten tijde van de voorlichting. Naar aanleiding van het boekje was het onderwerp echter alsnog behandeld.

7 ouders (5%) gaven aan dat het onderwerp thuis niet ter sprake was geweest, ook niet door het boekje. Wel gaven alle ouders aan brandveiligheidsvoorlichting nuttig te vinden voor de ontwikkeling van hun kind. Kinderen dienen volgens de ouders op de hoogte te zijn van brandveiligheid. Ze moeten weten hoe te handelen in geval van brand.

Één van de ouders gaf in de vragenlijst aan dat zij haar kind te jong vond (6 jaar) voor brandveiligheidsvoorlichting. Het betreffende kind bevond zich in een combinatieklas. Het kind had naar aanleiding van de voorlichting slecht geslapen.

Daarnaast hebben ouders aangegeven dat de kinderen hun hebben gewezen op onderwerpen die ze geleerd hebben tijdens de voorlichting. Er kwamen voorbeelden terug van situaties waarin het kind rookmelders, het vrijhouden van de trap en het vluchtplan met de ouders had besproken.

3.2.3 Train de trainertraject

Voor het train de trainertraject zijn een twintigtal enthousiaste potentiële voorlichters bij de diverse voorlichtingen aanwezig geweest. (maximaal 2 personen per voorlichting).

Een flink aantal van hen geeft aan dat het hen leuk lijkt om in de toekomst voorlichting te gaan geven op de basisscholen.

3.2.4 DVD

De opname is succesvol geweest. De betreffende DVD is op te vragen bij Pascal de Haas van Brandweer Gooi en Vechtstreek. De DVD mag enkel gebruikt worden voor interne brandweerdoeleinden.

3.3 Gemeten effecten

3.3.1 Leerlingen in gemengde klassen

Naast de groepen 4, hebben er zijdelings ook andere groepen deelgenomen aan dit meetproject. Dit is bijvoorbeeld gebeurd op de Montessori school. In dit onderwijssysteem zitten leerlingen van meerdere groepen bij elkaar in de klas. Op andere scholen waar de voorlichting is gegeven, is er soms ook sprake geweest van gemengde klassen. Doordat de leerlingen hun niveau (groep) op de vragenlijst in moesten vullen, konden de resultaten op groepsniveau worden gefilterd. Deze resultaten geven een voorzichtige blik op de resultaten die de 'groep 4 voorlichting' op andere groepen had.

Ondanks dat het een kleine populatie betreft, zie je bij de leerlingen uit groep 3 een kennisdaling van 5% tussen meetmoment 2 en meetmoment 3. Wel is er sprake van een kleine kennisstijging over het gehele meettraject.

Bij de leerlingen van groep 5 zie je dat de kinderen al meer weten ten opzichte van de kinderen in groep 4. Het basiskennisniveau van de leerlingen is hoger en na de voorlichting stijgt het kennisniveau wel verder, maar is er bij het 3^e meetmoment sprake van een minuscule daling.

3.3.2 Ouders/ verzorgers

De ouders/ verzorgers waarvan een reactie is ontvangen geven allen aan dat zij het een goede ontwikkeling vinden als hun kind een brandveiligheidsvoorlichting krijgt. In meerdere reacties is aangegeven dat ouders/ verzorgers de gelegenheid hebben aangegrepen om het met hun kinderen over brandveiligheid thuis te hebben. Of ouders/ verzorgers daadwerkelijk actie hebben ondernomen op deze punten is niet concreet gemeten.

Uit de resultaten kan echter wel worden geconcludeerd dat er een informatieoverdracht heeft plaatsgevonden tussen het kind en de ouder/ verzorger en dat de brandveiligheidsvoorlichting in vele gevallen de directe omgeving van het kind heeft bereikt.

4 Evalueren en aanpassen (Act)

In dit hoofdstuk worden de eerder beschreven bevindingen vertaald in conclusies en aanbevelingen.

4.1 Conclusies

De conclusie kan getrokken worden dat brandveiligheidsvoorlichting een positief effect heeft. Met een gemiddelde stijging van 10,9% in het brandveiligheidskennisniveau tussen de 1^e meting (de nulmeting) en de 3^e meting is dit immers bewezen. Daarnaast is aangetoond dat niet alleen de kinderen met de voorlichting bereikt worden, maar dat ook de directe omgeving van het kind.

Brandveiligheidsvoorlichting voor leerlingen in groep 4 is een project dat aansluit bij de wensen van de organisaties.

4.1.1 Doelgroep

Doordat leerlingen uit groep 3 en groep 5 zijdelings hebben deelgenomen aan dit meettraject, geven zij een voorzichtige blik op de 'groep 4 voorlichting' aan andere groepen. Een mogelijke conclusie die uit deze gegevens valt te trekken is dat voor de leerlingen uit groep 3 deze voorlichting te vroeg is. De kinderen leren wel van de voorlichting, maar op langere termijn onthouden de kinderen minder van de kennis die ze met de voorlichting hebben opgedaan.

De resultaten van de leerlingen uit groep 5 laten zien dat de leerlingen een hoger basis brandveiligheidskennisniveau hebben dan de leerlingen in groep 4. Na de voorlichting laten ze wel een verhoging van hun brandveiligheidskennis zien, maar op de lange termijn daalt deze. Een mogelijke verklaring is dat de voorlichting te makkelijk is voor deze doelgroep. De leerlingen worden niet genoeg geprikkeld om zelf verdere informatie over het onderwerp op te zoeken.

Deze voorzichtige blik ondersteunt de keuze om de voorlichting aan leerlingen in groep 4 te geven en sluit aan bij de eerder genoemde scharnierleeftijd.

4.1.2 Leerlingen in de schaduwgroepen

Eén van de effecten is de stijging van het brandveiligheidskennisniveau van de leerlingen in de schaduwgroep. Mogelijke verklaringen hiervoor zouden kunnen zijn:

- Onderling contact tussen de meet- en schaduwgroepen. In de meeste gevallen zaten de meet- en schaduwgroep in hetzelfde schoolgebouw/ speelden op hetzelfde speelplein. Cor trok met zijn hutkoffer mogelijk ook de aandacht van de rest van de school.
- Het invullen van de vragenlijsten die kinderen mogelijk prikkelden om zelf antwoorden te gaan zoeken. (ca. 7 jaar is immers een scharnierleeftijd)
- Bij een onderzoek gehouden voor het NVBR door onderzoeksbureau Tabula Rasa over voorlichtingssoorten voor leerlingen in groepen 7/8 kwam deze stijging ook voor bij de controle groep die alleen vragenlijsten kreeg. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de vragenlijsten zelf ook bijdragen aan het brandveiligheidskennisniveau van de kinderen.

- De docenten die de vragenlijsten na afloop van een meetmoment mogelijk toch nog besproken hebben in de groep (de instructie gaf aan dat zij dit niet moesten doen tijdens het invullen van de vragen. Er is echter niets gezegd over het na afloop nog bespreken van vragen.)
- Een voorlichting van brandweerman Cor op de televisie (Klokhuis, 6 oktober 2011)

4.1.3 Validiteit

Om de validiteit van het onderzoek goed te kunnen beoordelen is het noodzakelijk om te weten dat er manieren van beïnvloeding kunnen hebben plaatsgevonden bij dit onderzoek.

- Met het oog op kinderen die nog niet zo goed konden lezen, is de vragenlijst standaard voorgelezen door de betreffende docent. Mogelijk zijn er ook docenten geweest die na de invulling van de vragenlijst nog op het brandveiligheidsthema zijn ingegaan.
- De scholen hebben verspreid over het schooljaar het meettraject doorlopen.
- De periode tussen de verschillende meetmomenten is bij elke school verschillend geweest.
- De leerlingen zaten bij het beantwoorden van de vragenlijst vaak in groepjes. Hierdoor is onderling overleg mogelijk geweest.
- Onderling contact tussen de meet- en schaduwgroepen. In de meeste gevallen zaten de meet- en schaduwgroep in hetzelfde schoolgebouw.
- Het invullen van de vragenlijsten die de kinderen mogelijk prikkelde om zelf antwoorden te gaan zoeken. (Dit in verband met de scharnierleeftijd van 7 jaar.)
- Een voorlichting van brandweerman Cor op de televisie (Klokhuis, 6 oktober 2011)

Daarnaast zijn er ongetwijfeld kinderen geweest die bijvoorbeeld door ziekte de voorlichting of een meetmoment hebben gemist. Zij hebben hiermee dus niet het hele traject doorlopen.

4.2 Aanbevelingen

Brandveiligheidsvoorlichting in de groepen 4 heeft een meerwaarde. Naar aanleiding van de positieve effecten bij zowel de kinderen als hun directe omgeving, kan gesteld worden dat het geven van een gestructureerde brandveiligheidsvoorlichting op basisscholen een toegevoegde waarde heeft. Mede hierom wordt het geven van een gestructureerde voorlichting op basisscholen geadviseerd.

Teneinde het verkregen toegenomen kennisniveau te borgen en te versterken, wordt er geadviseerd om te onderzoeken of de voorlichtingen na groep 4 kunnen worden uitgebreid naar de groepen 6 en 8. Waarschijnlijk wordt op deze wijze op de langere termijn nog meer rendement uit brandveiligheidsvoorlichting behaald.

De wijze van meten in dit project was tijdrovend, niet alleen voor de brandweerorganisaties, maar ook voor de betrokken scholen. Het is echter wel belangrijk om in het toekomstige basisschoolprogramma kenniseffecten te blijven meten. Geadviseerd wordt om over te gaan op een andere, minder belastende wijze van kennismeting (bijvoorbeeld via digitale vragenlijsten).

Na de voorlichting door brandweerman Cor kregen de kinderen een informatieboekje mee waarin informatie stond voor zowel de kinderen als de ouders/ verzorgers. Ook hiervan is de meerwaarde in het onderzoek bewezen. Mogelijk zijn hier opdrachten aan te koppelen waardoor kinderen thuis aan de slag kunnen gaan met de brandveiligheid. Bijvoorbeeld het uittekenen van een vluchtplan.

Bibliografie

Brakenhoff, J., & Homminga, S. (1987). *Ontwikkelingspsychologie voor het onderwijs*. Groningen: Wolters- Noordhoff.

Delfos, M. F. (1999). *Ontwikkeling in Vogelvlucht; ontwikkeling van kinderen en adolescenten*. Steenwijk: Grafisch bedrijf Gorter bv.

Experian Nederland BV. (2011). *Handboek Mosaic Huishoudens*. Den Haag.

Haas, P. de. (2011). *Brandveiligheidvoorlichting voor leerlingen in groep 4*. Hilversum.

Kohnstamm, R. (2009). *Kleine Ontwikkelingspsychologie: De schoolleeftijd*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

NVBR, Nederlandse Brandwonden Stichting. (2011). *Brandveilig leven in de Praktijk*. Rikken Print.

Veiligheidsregio Utrecht. (2010). *Evaluatierapport Brandmeester*.

Bijlagen

- Bijlage 1: Uitwerking strategie
- Bijlage 2: Vragenlijst meetmoment 1

Bijlage1

Middel	Beoogd resultaat	Doelgroep	Boodschap/ thema	Oplage/ verspreiding/ aantal/ duur/ moment	Verantw.	Tijdspad	Budget	Resultaat (Doel bereikt)	Meetmethode/ Evaluatie
Voorlichting "brandweerman Cor"	Brandveilig gedrag kinderen	Leerlingen groepen 4	Kennis overbrengen t.a.v. brandveiligheid Brandveiligheid = stoer	19 voorlichtingen meet & schaduw/ Kosten boekjes/ sleutelhangers/ vergaderuren/ reiskosten (uren +km's)/ voor & nabesprekingen	Gooi & Vechtstreek: Beleidsmede- werker Preventie/ Sector commandant 2	Sept 2011- Okt 2012	€5.000 , - (excl. BTW)	Positieve meetresultate n	d.m.v. vragenlijsten en feedback leerlingen/ docenten/ ouders
Vragenlijsten kinderen	Een goed beeld kennisniveau doelgroep	Leerlingen groepen 4	Brandveiligheid	3 stuks. Gebruikt t.b.v. 3 meetmomenten op de 9 basisscholen	Flevoland: Afdelingshoofd Risico beheersing	Sept 2011- Okt 2012		Indien kennisverschil tussen leerlingen met en zonder voorlichting inzichtelijk wordt gemaakt	Vragenlijsten zelf
Vragenlijsten docent	Een goed beeld van brandveiligheid in de klas/ validiteit onderzoek	Docent groep 4	Brandveiligheid in de klas	Gebruikt t.b.v. het meten of het onderwerp aansluit bij de belevingswereld en of brandveiligheid ter sprake komt in de klas.		Sept 2011- Okt 2012		Onderwerp brandveilighei d wordt normaal niet besproken/ vragenlijst leerlingen sluit goed aan bij doelgroep	Vragenlijsten zelf
Vragenlijsten ouders	Een beeld krijgen van kennisoverdracht thuis	Ouders leerlingen groepen 4	Brandveiligheid thuis	1 stuk. Gebruikt t.b.v. meting bij ouders		Sept 2011- Okt 2012		Leerling bespreekt onderwerp met ouders	Vragenlijsten zelf

Middel	Beoogd resultaat	Doelgroep	Boodschap/ thema	Oplage/ verspreiding/ aantal/ duur/ moment	Verantw.	Tijdspad	Budget	Resultaat (Doel bereikt)	Meetmethode/ Evaluatie
Train de trainer traject	Een aantal geschikte collega's voor toekomstig school programma	Collega's brandweer organisaties GV&FL	T.b.v. toekomstige school-programma "Basisschool en brandweer"	10 collega's in Gooi en Vechtstreek 10 collega's in Flevoland Sept. 2011 – okt 2012 Evt. ook bij voorlichtingen aan groepen die tijdens meetproces geen voorlichting hebben gekregen. Dec. 2011 - Okt. 2012	Gooi en Vechtstreek: Directieteam/ Sector commandant 2 Flevoland: Afdelings hoofd Risico-beheersing	1) Sept 2011- juli 2012 (meetproces) 2) <i>Optioneel:</i> Dec 2011- Okt 2012 (na afloop meetproces)	-	Enthousiaste collega's die een rol willen spelen in het vervolgetraject (Basisschool en brandweer)	Gemotiveerde collega's
Maken video opnamen	DVD met complete voorlichting "brandweerman Cor	Interne organisatie Bijv. t.b.v. training voorlichters en/of presentatie aan het Veiligheidsbestuur	T.b.v. onder meer instructie toekomstige voorlichters groepen 4	Opnamen worden bij 2 voorlichtingen gemaakt	Gooi en Vechtstreek: Beleidsmede-werker Preventie/ Sector commandant 2	Gedurende project	€1175 (excl BTW)	Een DVD met opnamen die een meerwaarde heeft bij het opleiden van toekomstige trainers (alsook ander intern gebruik)	Acceptatie DVD door "brandweerman Cor" alsook toekomstige voorlichters.

UITLEG

Betekent dat er maar 1 antwoord goed is. Je hoeft maar 1 kring te zetten.

Betekent dat er meer antwoorden goed zijn. Je zet om elk goed antwoord een kring.

Zo geef je antwoord op een vraag:

Maar 1 letter is goed. Zie je wel?

Vraag

Waar word je nat van?

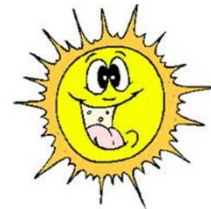
Zet een kring om de juiste letter

A. REGEN

B. VUUR

C. ZON

Vraag

Waar word je nat van?

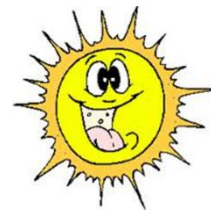
Zet een kring om de juiste letter

A. REGEN

~~**B.** VUUR~~

C. ZON

Maak je een fout dan mag je een kruis door het foute antwoord zetten

Meer antwoorden zijn goed, kijk maar

Vraag

Waar word je warm van ?

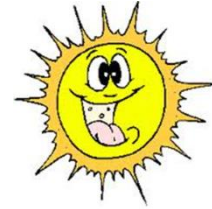
Zet een kring om elke juiste letter

A. REGEN

B. VUUR

C. ZON

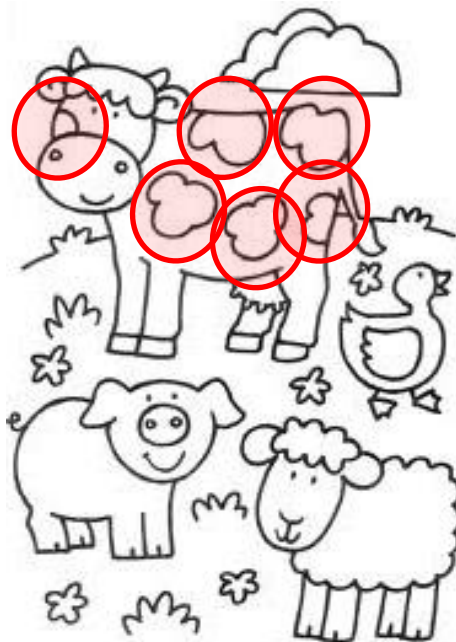
Op de tekening zijn meer antwoorden goed, zie je wel?

Vraag

Zie je alle vlekken op de koe?

Zet een kring om elke vlek

Vragenlijst voor de leerlingen

Hoe heet je school? _____

In welke groep zit je? _____

Hoe heet jouw meester of juffrouw? _____

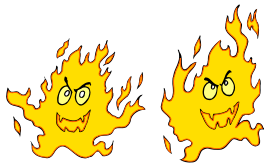
Welke datum is het vandaag? _____

Vraag 1

Wat is het meest gevaarlijk bij brand?

Zet een kring om de juiste letter

A. VUUR

B. ROOK

C. WATER

Vraag 2

Wat moet je doen als je kleren in de brand staan?

Zet een kring om de juiste letter

A. ROLLEN

B. SPRINGEN

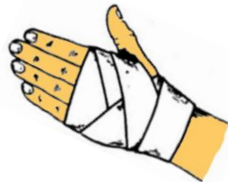
C. HOLLEN

Vraag 3

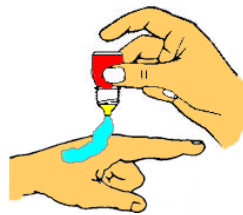
Wat moet je het eerst doen als je je hand verbrand hebt?

Zet een kring om de juiste letter

A. VERBAND OM JE HAND DOEN

B. ZALF EROP SMEREN

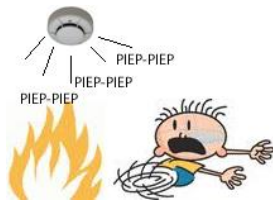
C. KOELN MET WATER

Vraag 4

Waarom zijn rookmelders zo belangrijk?

Zet een kring om de juiste letter

A. DIE WAARSCHUWEN JE ALS ER BRAND IS

B. DIE BELLEN ALS ER IEMAND AAN DE DEUR IS

C. DIE ZORGEN ERVOOR DAT MENSEN STOPPEN MET ROKEN

Vraag 5

Waardoor word je wakker als de rookmelder afgaat?

Zet een kring om de juiste letter

B. OGEN

C. NEUS

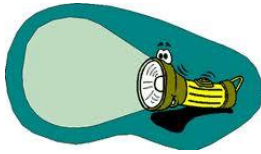

D. OREN

Vraag 6

Hoe vlucht je uit de rook?

 Zet een kring om de juiste letter

A. MET JE ZAKLAMP
SCHIJNEND

B. KRUIPEND

C. SNEL ER DOORHEEN
LOPEN

Vraag 7

Waarom mag je NOOIT 1-1-2 zomaar voor de lol bellen?

 Zet een kring om de juiste letter

A. DAN KRIJG JE EEN
BEKEURING!

B. BELLEN IS SLECHT VOOR
JE OREN!

C. ER KAN IEMAND
ANDERS WEL ECHT
HULP NODIG HEBBEN!

Vraag 8

Wat moet je zeggen als je 1-1-2 belt?

 Zet een kring om elke juiste letter
Er zijn 4 kringen te zetten

A. JE NAAM

D. WAT ER AAN DE HAND IS

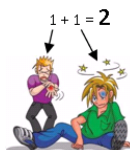
B. WANNEER JE JARIG
BENT

E. HET ADRES

C. AANTAL MENSEN
DIE HULP NODIG
HEBBEN

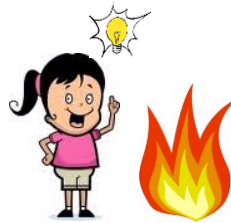
F. WIE JE OUDERS ZIJN

Vraag 9

Waarom is het belangrijk om een vluchtplan te maken?

 Zet een kring om de juiste letter

A. EEN PLAN MAKEN IS GEWOON LEUK

B. MET EEN PLAN WEET JE WAT JE MOET DOEN BIJ BRAND

C. JE LEERT DAN HOE JE EEN PLATTEGROND MOET MAKEN

Vraag 10

Zie je alle gevaren in deze kamer?

 Zet een kring om elk gevaar

